

Potilaan oikeudet ja (velvollisuudet)

Suomen nefrologiyhdistyksen syyskokous

Lappeenranta 21.11.2019

Tuomas Kumpula

Sosiaali- ja potilasasiamies

Potilaan ja lääkärin velvollisuudet

- Potilaan "ainoana" velvollisuutena on antaa hoidon järjestämiseksi tarpeelliset tiedot → tosiasiasa tehoton, koska puuttuu sanktiouhka
- Lääkärin ammattieettisen velvoitteet on ammattihenkilölaissa ja mm.
- Velvoitteena ottaa huomioon mitä potilaan oikeuksista säädetään
- Potilaan oikeuksien perussäännökset suomessa ovat potilaslaissa
- Myös muualla säännöksiä, kuten THL(Hoitotakuu), mielenterveys- ja päihdelainsäädäntö, tietosuojalainsäädäntö
- Keskeisten potilaan oikeuksien taustalla perus- ja ihmisoikeusnormisto
- Potilaan tärkeimpänä oikeutena voidaan pitää itsemääräämisoikeutta
- Miksi?

Potilaan itsemääräämisoikeus

- ▶ Potilaan autonomian ydin jolla vahva perus- ja ihmisoikeustausta
- ▶ Potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan (PotL 6 §).
- ▶ Jos potilas kieltäytyy tietystä hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.
- ▶ Määritelmä: hoidon luvallisuuden edellytyksenä on potilaan tietoon perustuva suostumus → potilaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää siis potilaan tiedonsaantioikeuden toteutumista
- ▶ Potilaalle annettava ymmärrettävällä tavalla tieto kaikesta hänen hoitoonsa liittyvistä merkityksellisistä asioista
- ▶ Kommunikointi isossa roolissa terveydenhuollossa. Ei tehdä päätöksiä (kuten SHL), korostuu keskustelut ja potilastietomerkinnot.

Itsemääräämisoikeuden ydinalue

- ▶ Itsemääräämisoikeuden ydin on kompetentin ihmisen oikeus tehdä objektiivisesti arvioiden huonoja ja moraalittomia päätöksiä omaa elämäänsä koskien
- ▶ Lääkärillä voi olla houkutus kaventaa potilaan itsemääräämisoikeutta potilaan parhaaksi. Paternalistinen tausta-ajatus
- ▶ Kompromissi: heikko paternalismi, jonka mukaan henkilön omien etujen vastaiseen toimintaan on oikeutettua puuttua ainoastaan siinä tapauksessa, että henkilö joko on pysyvästi tai tilapäisesti kykenemätön autonomiseen harkintaan
- ▶ Potilaslaki tunnistaa tämän tilanteissa jotka koskevat 1) kiireellistä hoitoa, jos potilaan tahdosta ei ole selvyyttä 2) alaikäisen tai vajaavaltaisen kiireellistä hoitoa ja 3) tärkeää hoitopäätöstä josta potilaan läheiset ovat erimielisiä

Itsemääräämisen rajat

- ▶ EOA on eräissä kantelutapauksissa ottanut selkeän kielteisen kannan siihen, että hoidon tarpeellisuuteen vedoten potilasta hoidetaan vastoin hänen tahtoaan.
- ▶ itsemääräämisoikeuden periaatetta ei voida sivuuttaa lääketieteellisen arvion perusteella. Se olisi oikeusjärjestyksemme vastaista (EOA 9.10.2013 ja 1973)
- ▶ Potilaan vahvin oikeus liittyy suostumukseen hoidon toteuttamisessa. Sen sijaan potilas ei voi pätevästi edellyttää tiettyä hoitoa itselleen; hoitoa joka ei ole lääketieteellisesti arvioiden tarpeellista ja perusteltua
- ▶ Lääkäri-potilas suhteen eräs haastava alue on tässä: miten yhteen sovittaa auttamisen ja parantamisen eetos ns. vaikean ja yhteistyöhaluttoman potilaan kanssa. Potilaan joka haluaa vääriä asioita tai kieltäytyy oikeista asioista
- ▶ Potilaalla on oikeus laadukkaaseen hoitoon joka perustuu yhtenäisiin hoitokäytäntöihin (PL 6 §, yhdenvertaisuus) Ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää syytä eri asemaan mm. terveydentilaan perustuen
- ▶ Ammattihenkilön tekemä arvio hoidon tarpeesta on hyväksyttävä syy

Ohjeet vs. lainsäädäntö

- ▶ Terveydenhuollon alalla on eettistä ohjeistusta koskien itsemääräämisoikeutta → käytännön työssä näillä ohjeilla voi olla suurikin merkitys
- ▶ Alan/talon sisäiset ohjeet eivät saa olla ristiriidassa lainsäädännön kanssa
- ▶ Soft law – ohjeistukseen joudutaan edelleen turvautumaan koska lainsäädäntö on puutteellista tai sitä ei ole lainkaan
- ▶ Itsemääräämisoikeuslainsäädäntö kaatui viime hallituskaudella → tarkoitus oli säätää kattavasti mm. rajoitustoimista terveydenhuollossa
- ▶ Edelleenkin meiltä puuttuu lainsäädäntö, joka oikeuttaisi ammattihenkilön somaattisessa hoidossa rajoittamaan potilaan fyysistä koskemattomuutta
- ▶ Tilanne on ammattihenkilöiden kannalta kohtuuton koska ilman lakiperustetta esim. fyysiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua

Kiitos!